

Ett franskt skolexempel

Frankrike har från att vara ett land med hög industriledd tillväxt blivit ett land med industriell kris. Den franska industrin har förlorat mycket av sin tidigare konkurrenskraft. För att återvinna den finns, enligt Ulf af Trolle, ingen annan väg än en kraftig devalvering.

Frankrikes akuta problem har blivit särskilt uppmärksammas i såväl ekonomisk som politisk internationell debatt.¹⁾ Problemen har drabbat ett av världens rikaste länder, vilket för få år sen ansågs kunna fortsätta sin då förhållandevis höga tillväxt. Högkonjunkturen har nu i stort sett gått Frankrike förbi. Omslaget från tillväxt till stagnation och kris sammanfaller med ett regimskifte och omfattande socialiseringar. För länder med stort handelsutbyte med Frankrike tillkommer andra intressen. Frankrike är tex den sjunde mest betydande exportmarknaden för Sverige men ger samtidigt dess exportörer de kanske största problemen. Åtskilliga svenska industriföretag har betydande investeringar i produktion i Frankrike. Få av dem gläds däråt. Bland akuta exempel kan nämnas SKF och Alfa Laval.

Kommentarerna följer i stort sett samma mönster. Först skildras det sedvanliga problempaketet från hög inflation via underskotten i budget och han-

delsbalans, utländsk skuldsättning etc fram till den rekordstora arbetslösheten. Sen beskrivs den valda strategin för problemlösning med allmän åtstramning och "modernisering" av industrin som huvudingredienser. Den för socialiseringarna bärande tanken att de socialiserade företagen skulle tjäna som "spjutspetsar" i den industriella utvecklingen har däremot kommit i skymundan. Förhoppningarna har fått trappas ned till att åter söka göra dem lönsamma. Det tidigare föredömet för socialiseringspolitiken, Renault, kämpar för sitt liv. Eftersom de ekonomiska bakslagen avsatt sig i president Mitterrands och regeringens drastiskt sjunkande popularitet, reses slutligen den politiskt intressanta frågan, om den valda strategin kan ge positiva resultat tillräckligt snabbt för att mot dagens odds hjälpa regeringen att vinna 1986 års val.

Valet av strategi ifrågasätts däremot endast av de franska kommunisterna, som motsätter sig åtstramningen. De borgerliga partierna framlägger inga andra alternativ än en total liberalisering av fransk ekonomi dvs en långsiktig systemförändring. Inga kortsiktiga program har framlagts ännu i juni 1985. OECD:s ekonomer har applåderat strategin och den behårdade beslutsamheten

*ULF AF TROLLE var professor i företagsekonomi 1951–1968. Han har sedan 1969 varit verksam inom internationell industri. Ulf af Trolle har sedan 1968 arbetat med studier av industriell konkurrenskraft. En bok **Industriell konkurrenskraft och struktur beräknas bli utgiven under 1985.***

¹⁾ Denna artikel utarbetades huvudsakligen i december 1984. Under 1985 har den franska ekonomin försämrats i de flesta avseenden men inte i sådan utsträckning, att det ansetts nödvändigt att som helhet införa nya uppgifter. Artikelns diskuterar främst principfrågor, som inte påverkas av dessa förändringar.

att genomföra den. Enigheten hindrar dock inte att valet av strategi ger upphov till väsentliga principfrågor med räckvidd långt utanför Frankrike. För en svensk industriekonom ligger ett speciellt intresse däri, att den franska problemuppfattningen och strategin så mycket liknar den som behärskade svensk ekonomisk politik fram till år 1982.

Även om den här presenterade studien av fransk ekonomi utmynnar i ett svar på den konkreta frågan om möjligheterna att lösa de franska problemen, ligger tyngdpunkten i framställningen vid två allmängiltiga principfrågor.

Två principfrågor

Följande två principfrågor synes i första hand vara av intresse:

1. För ett land som i likhet med Frankrike har ett antal artschilda problem, som kräver skilda, ofta motstridande, strategier för sin lösning, måste en prioritering ske enligt klart redovisade kriterier. Endast härigenom kan visas, att det råder samband mellan problemuppfattning, ekonomiska förutsättningar och valda strategier. Kan detta sägas gälla Frankrike?

2. Det har hänt i många länder under det senaste decenniet, att industrin åtminstone temporärt förlorat väsentligt i relativ konkurrenskraft. Bland de olika strategier som valts för att återställa konkurrenskraften ingår bl a den franska — och fö tidigare svenska — att genomföra centralt initierade och stimulerade moderniserings- och omstruktureringsprogram under samtidiga strävanden att upprätthålla valutans yttre värde. I vilken utsträckning är det överhuvudtaget möjligt att nå målet genom sådana program? Går det för Frankrike?

Den franska näringstrukturen

För den som främst upplevt Frankrike som ett vin- och parfymproducerande turistland av ungefär samma storlek

som Sverige kan det vara överraskande att landet är lika industrialiserat som Sverige. Andelen industrianställda är densamma på en folkmängd och därmed även hemmamarknad, som är 6—7 gånger större än den svenska. I likhet med förhållandena i de flesta industriländer med stor hemmamarknad är exportandelen lägre än i t ex Sverige, f n ca 2/3 av den svenska, men den ökar kontinuerligt. Den stora hemmamarknaden har framförallt gynnat en rad medelteknologiska industrier. Den franska personbilsindustrin är t ex relativt dubbelt så stor som den svenska. Trots Volvos och Saabs starka ställning som lastbilstillverkare är den franska lastbilsindustrin ungefär 40 procent större i förhållande till folkmängden. Den franska biltätheten är fö större än den svenska.

Om man bortser från vin- och parfymindustrierna och beklädnadsindustrin i Frankrike respektive skogsindustrin i Sverige, ser industrins branschstruktur ut ungefär som i Sverige med förskjutningar av den storleksordning som exemplifierats med bilindustrin. Det gäller även mer högteknologiska industrier. Frankrike har sedan gammalt en högklassig teknisk elitutbildning, vilket bl a avsatt sig i en framträdande plats inom världens flygindustri. Frankrike är vid sidan av Sverige det land som utvecklat civil användning av kärnkraft längst. Andra betydelsefulla områden med hög teknologisk standard i Frankrike är t ex elektronik, transportväsende, kemi, pneumatik och rymdteknologi.

En sammanställning av uppgifter som belyser levnadsstandarden ger ett resultat, som stämmer med det intryck en utomstående observatör får av franskt vardagsliv. Bruttonationalprodukten per person är visserligen ca 20 procent lägre än i Sverige f n men den behållna inkomsten efter skatt är för nästan varje löntagarkategori lika stor el-

ler större. Det franska skattesystemet är extremt löntagarvänligt ända upp i högsta löneklasser. Barnfamiljerna är särskilt gynnade, men även en ungarl måste uppnå en inkomst kring 500 000 francs (eller kronor) för att behöva betala halva sin inkomst i skatt. För företag och företagare är det franska skattesystemet däremot ofördelaktigare i Frankrike än i något annat industriland som författaren känner.

Det sociala systemet är väl utvecklat. Sjukvården är förstklassig. För den som har arbete synes det franska sociala systemet vara fullt likvärdigt med det svenska. För den som saknar arbete erbjuder den svenska arbetsmarknadspolitiken klart bättre skyddsnät än det franska.

Prisnivån på livsmedel är ca 20–30 procent lägre än i Sverige. För övriga varor är prisnivån enl författarens undersökning i jan/febr 1985 ungefär densamma, trots att den för vissa produkter och tjänster är långt högre, bl a genom beskattning. Dit hör t ex bensin resp telefonkostnader. De senare är minst dubbelt så höga som i Sverige för samma avstånd.

Fram till år 1980 uppvisade Frankrike en utveckling, som i de flesta avseenden var bättre än den svenska. Medan den svenska BNP-tillväxten 1970–1980 bara var ca 2 procent per år, var den franska 3,6 procent och därmed bäst bland de stora europeiska industriländerna och fö bättre än i USA. Endast Japan var bättre med 4,6 procent. Medan den svenska industriproduktionen sjönk med 4 procent mellan 1975 och 1981, steg den franska med 14 procent. 1980/81 hade den franska reallönen ökat med 25 procent sedan 1973. Det var bara inflationen som var densamma i Sverige, dvs alldeles för hög.

Det fanns all anledning att år 1980/81 beteckna Frankrike som ett framtidsland, ehuru med vissa inneboende svagheter som måste bevakas.

Utvecklingen 1981–1984

De franska socialisterna kom till makten 1981 på ett program, som utlovade "förändring" i allmänhet och guld och gröna skogar i synnerhet. Man inledde en starkt expansiv politik med för industriföretagens konkurrenskraft förödande effekt. År 1982 steg t ex arbetskostnaderna med 14 procent vid en franc, som redan då var övervärderad med hänsyn till industriell konkurrenskraft. (Dåvarande franske industriminister insåg fö detta och yrkade på en devalvering som ett led i den expansiva politiken.) Resultatet kom snabbt. Underskottet i bytesbalansen steg från 26 till 80 miljarder franc år 1982. Valutareserven halverades. Frankrike tvingades ut på den internationella låne marknaden. Budgetunderskottet steg dramatiskt. Den redan höga arbetslösheten steg snabbt trots alla vallöften. Fransk ekonomi har levt i baksmälla 1982–1984 som följd av försöken att uppfylla alla vallöften.

Expansionen ersattes redan 1982 av en svångremspolitik, "le rigeur". Där är man fortfarande. Den har givit odiskutabel effekt. Undersökningar visar väsentliga minskningar i efterfrågan på alla större produktområden; bilar, hushållsapparater, restaurangbesök, kläder, semesterresor och t o m livsmedel. Man har lyckats vända den negativa trenden i utrikeshandeln. Underskottet i denna har minskat från närmare 100 miljarder 1982 till 20 miljarder 1984. Underskottet i bytesbalansen hade 1984 helt eliminerats. Valutareserven nådde 1984 rekordhöjden ca 110 miljarder francs. År 1985 har dock börjat illa.

Detta har inte kunnat ske utan påtvingade devalveringar, ehuru av en annan typ än den senaste svenska. För svenskar som under 1981 och 1982 upplevt devalveringar på 10 resp 16 procent och sett dessas gynnsamma effekt, kan det vara av intresse att konstatera, att de franska devalveringarna och glidning-

arna nedåt av den franska valutan under 1981—84 varit 7 procentenheter *större* än den svenska, vilket varje svensk exportör får kämpa med. Medan den svenska kronan under åren 1980—84 fallit med 18 procent i förhållande till D-marken har den franska francen fallit med ca 25 procent. Det har inte hjälpt.

Problemuppfattning och strategier år 1985

De aktuella franska problemen har i tabell insatts i ett internationellt sammanhang genom jämförelse med USA och Sverige, som idag placeras bland eliten av framgångsrika nationer. Uppgifterna har i tillämplig utsträckning relaterats till nationalprodukten.

Sverige har som synes ett budgetunderkott, som är 2—3 gånger större än det franska, som följande är betydligt lägre än det amerikanska. Den franska handelsbalansen är obetydligt negativ, medan den svenska 1984 blivit positiv. Den amerikanska är sämst med ett underskott, som är ca 6 gånger så stort som det franska. Av större betydelse är det förhållandet, att den franska bytesbalansen nu — i likhet med den svenska — ger ungefärligt nollresultat. Det bör dock observeras, att den franska förbättringen 1984 till icke oväsentlig del är ett resultat av särskilt stora leveranser av flygplan och krigsmateriel, som visar tvära kastningar. Den franska balansen är som helhet svag i förhållande till andra industriländer.

I en statsskuldsliga ligger Frankrike bland de världsbästa. Den svenska statsskulden är 2,5—3,5 gånger större än den franska och den amerikanska dubbelt så stor. Även den japanska är följande dubbelt så stor som den franska. Frankrike har som följd därav de lägsta skuldräntorna i procent av BNP.

För luttrade svenska eller amerikanska ekonomer är det svårt att se något alarmerande i den franska utlandssitua-

tionen. Franska oppositionspolitiker påpekar visserligen, att Frankrike inte kommer att kunna betala tillbaka sina utlandslån, när de börjar förfalla 1986, men vilket land skulle kunna göra det? Frankrike kan utan svårighet omsätta sina lån. Det har mycket långt kvar till den gräns, då det i likhet med Sverige måste säga hit men inte längre.

Det enda verkliga problemet gäller arbetslösheten. Den var stor redan vid Mitterrands tillträde och har sedan dess ökat med 35 procent. Den öppna arbetslösheten uppgår nu till den svindlande siffran 10—12 procent. Enbart under år 1984 har antalet arbetslösa ökat med 13 procent, medan det minskat för t ex Danmark, Belgien och Holland samt Tyskland. (I Tyskland, liksom följande även i Sverige har det åter börjat öka). Till den franska siffran kommer en stor dold arbetslöshet i form av alltför stor personalstyrka som företagen tvingas att behålla i försök att minska arbetslösheten genom franska versioner av Amanlagar och Åslingdoktriner. Man får en uppfattning om den möjliga storleksordningen härpå genom uppgiften, att den nye Renaultchefen lagt fram ett program för minskning av personalstyrkan med 21 procent, som angivits vara övertaliga.

Som helhet har den hittillsvarande strategin främst varit inriktad på att lösa balansproblemen gentemot utlandet, medan den samtidigt förvärrat arbetslösheten genom att krympa den för fransk industri så avgörande hemmamarknaden. Det är svårt att finna någon ekonomiskt hållbar motivering för en sådan prioritering. Från politisk synpunkt har den varit förödande för regeringen. Arbetslösheten har blivit det verkliga gisslet för Mitterrand, som dock fortfarande sätter sin tillit till den sk moderniseringen enligt följande tankegång, upprepad i tal efter tal: Frankrikes svårigheter beror på att industrin före socialisternas seger för-

PROBLEMPRECISERING

Jämförelse mellan Frankrike, Sverige och USA i några för valet av strategi väsentliga avseenden. Uppgifterna avser år 1984. De fyra första uppgifterna återges i procent av resp BNP:

	Frankrike	Sverige	USA
Jämförbara budgetunderkott	3–4 %	8–9 %	ca 5 %
Handelsbalans	– ca 0,5 %	+2–3 %	– ca 3 %
Statsskuld	20–30 %	ca 75 %	ca 35–40 %
Skuldräntor	2–3 %	8–9 %	4–5 %
Arbetslöshet	10–12 %	3–6 %	ca 7 %
Inflation, aktuell	ca 7 %	ca 8 %	3–4 %
mål	5 %	3 %	

summat sin modernisering. Den har därigenom fått en ålderdomlig struktur och omodern utrustning. Denna svaghet kan bara elimineras genom "modernisering". Sådan kräver dock lång tid och därför mycket tålamod och solidaritet. "Modernisering" har blivit ett begrepp med den nära nog religiösa mysticism som så ofta omger flummiga tankar som upphöjts till politiska dogmer.

Vad som är "riktig struktur" resp "riktig mekaniseringsgrad" är till väsentlig del beroende av lönenivån. En "struktur" och "mekaniseringsgrad" som är ekonomiskt effektiv vid en lönenivå är det inte vid en avsevärt högre sådan. Om ett land som Frankrike (eller tidigare Sverige) höjer sin lönenivå avsevärt snabbare än omgivningen, kommer strukturen och utrustningen automatiskt att framstå som omodern. De framtvängade prishöjningarna medför volymbortfall och överkapacitet, vilket utgör den gemensamma nämnaren i alla sk strukturkriser. För att åter skapa kongruens mellan lönenivå och "modernitet" kan man antingen sänka lönenivån – genom förhandlingar av typ USA eller offensiva devalveringar av typ Sverige – eller anpassa struktur och mekaniseringsgrad efter den högre lönenivån genom "modernisering".

Medan de förra metoderna får snabba verkningar, är det senare en mycket långsamt verkande medicin.

Oavsett hur man bedömer den svenska regeringens sätt att angripa de långsiktiga systemfelen i svenska ekonomin, går det inte att frångå den äran av att ha insett, att man inte kan lösa akuta problem genom långtidsplanering. God sådan kan bara medföra, att man inte hamnar i akuta problem.

Den franska industrins bristande konkurrenskraft

Det råder enighet om att dagens franska industri förlorat alltför mycket av sin tidigare konkurrenskraft. Det överstiger en enskild ekonoms resurser att beräkna gapets storlek. Det går dock att göra någorlunda kvalificerade *bedömningar* genom att utgå från de mål som måste uppnås med förbättrad konkurrenskraft:

1. Industrins lönsamhet måste ha en nivå som medger en dynamisk, expansiv politik. Det går aldrig att framtvinga ökade investeringar utan tillfredsställande lönsamhet och finansiering. Framförallt går det inte att få till stånd det nya företagande, som är väsentligt för all tillväxt.

2. Produkterna måste ha en utvecklings- och kvalitetsmässig standard,

som gör dem minst likvärdiga med konkurrenternas.

3. Produkterna måste kunna säljas till priser, som gör det möjligt att vinna marknadsandelar. Den allmänna tillväxten är för liten för att man vid oförändrade marknadsandelar skall kunna öka sysselsättningen.

Den franska industrins bristande lönsamhet kan utläsas ur uppgifter för 1983, som återgivits i L'Expansion dec 1984. Det är en dyster bild. De 1 000 största industriföretagen med en sammanlagd omsättning på 2 265 miljarder francs, uppvisade en sammanlagd förlust på 1,4 miljarder francs. För de 500 största företagen med en sammanlagd omsättning på 2 114 miljarder francs var förlusten ännu större, 3,7 miljarder. Av de 50 största företagen med omsättningar mellan 8 och 140 miljarder per år gick inte mindre än hälften med förlust. Uppgifterna bör ses mot bakgrund av att det regelmässigt krävs 4–6 procent vinstmarginal för att ett företag skall kunna anses ha utvecklingskraft.

Det var endast 33 av de 500 största företagen, som uppnådde en vinstmarginal på 5 procent, varav de tre amerikanska IBM, Sperry och Burroughs. Av de övriga var 24 konsumentföretag, främst tillverkare av vin, öl och vatten, livsmedel och parfym. Det lönsammaste av dem var en tillverkare av läderprodukter. De sex producentproduktföretagen var fyra gas- och kemiföretag och två verktygs- och rörtillverkare. Bland företag med tillfredsställande resultat fanns inte något högteknologiskt sådant och inte heller någon sysselsättningsmässigt tung industri. Denna dystra bild utgör ändå en försköning, eftersom den omfattar de många multinationella företagen, som regelmässigt gått sämre i Frankrike än i andra länder.

För den som till äventyrs skulle tro, att den dystra franska bilden jämfört med den svenska är en följd av överlägsen svensk företagsledning kan näm-

nas, att två av de 50 största förlusterna år 1983 uppvisades av de svenska Elektrolux (förlust 73 milj) och SKF (förlust 92 milj). De kan inte beskyllas för att ha dålig ledning.

För år 1984 är resultatet bättre, men det rör sig endast om något tiotal procent, vilket är oväsentligt. Som exempel kan nämnas, att St Gobain visar den största vinsten i sin historia, 600 milj francs, vilket dock bara utgör 1 procent av omsättningen. Den är sammansatt av en vinst på en miljard utanför Frankrike och en förlust på 400 milj i Frankrike. För att den till Frankrike lokaliserade industrin skall uppnå en vinstnivå, som medger ett allmänt dynamiskt uppträdande, krävs en förbättring i storleksordning 5–6 procentenheter. Omsatt i devalveringsspråk skulle detta utgöra ungefär det dubbla. Men det räcker inte.

Det talas f n mycket om kvalitetsproblem inom fransk industri. Så har t ex den franske sackföreningsledaren Karsucki öppet ifrågasatt kvaliteten på Renaults bilar som förklaring till företagets problem. En försämrad kvalitet är dock sällan en primär anledning till kris utan en följd av krisen med förvärrande verkan. När ett företag får extrema lönsamhetsproblem, går detta regelmässigt ut över produktutvecklingen men även över kvaliteten. Man söker bl a billigare material och komponenter. Så var det för svensk industri under den allvarliga kvalitetssvackan i slutet av 70-talet. När svensk industri nu uppvisar en tidigare aldrig skådad innovations- och utvecklingsförmåga, är det inte för att svenskar plötsligt fått en Lidnersk knäpp utan därför att den förbättrade lönsamheten givit utrymme för en intensivare utveckling.

Fransk industri har sedan gammalt haft ett gott rykte för kvalitet, vilket nu skamfilats. För att ryktet skall kunna återvinnas krävs intensiva satsningar på kvalitet och utveckling, vilket höjer

lönsamhetskraven. Till detta kommer att fransk industri på ett flertal områden hamnat i ett alltför högt prisläge i förhållande till konkurrenterna, t ex för bilar. Författarens jämförelse med svenska, tyska och italienska produkter tyder på ett gap på genomsnittligt minst 10 procent.

Om man till detta fogar, att det inte räcker för fransk industri att behålla sina marknadsandelar utan att man måste vinna sådana, kommer man fram till att den franska francen har ett övervärde från *konkurrenskraftsynpunkt*, som uppgår till minst 15—20 procent, kanske t o m mer. •

Det är detta gap som vid bibehållna valutarelationer skall överbryggas med hjälp av "modernisering".

Modernisering som strategi

För en riktig uppfattning om uppgiftens storleksordning måste följande observeras:

1. Inom all industri pågår en löpande rationalisering, som inte bara omfattar mekanisering och förbättring av arbetsmetoder, utan även omstrukturering genom sammanslagningar, nedläggningar etc. När man talar om "modernisering", som i konkurrens med andra länder skall rädda fransk sysselsättning, avser man ansträngningar *utöver* de löpande, en engångshöjning av den industriella effektiviteten.

2. För att man skall nå avsedd effekt, måste resultatet av moderniseringen bli en snabbare förbättring än i konkurrentländer som t ex Tyskland, som gynnas av en avsevärt lägre inflation än den franska.

3. När stora produktivitetsökningar ibland kan redovisas, sammanhänger de regelmässigt med volymökningar, som ger ett bättre utnyttjande av de fasta resurserna. Men volymökningar uppnås först, när man nått sådan konkurrenskraft, att man kan vinna marknadsandelar. Frankrike måste först

åstadkomma stora förbättringar i sin konkurrenskraft vid i bästa fall oförändrad volym, innan man upphör att *förlora* marknadsandelar.

4. Den franska moderniseringsdebatten uppehåller sig främst vid den industriella apparaten. Men var och en som arbetat inom inte endast fransk utan även t ex svensk och amerikansk industri vet, att det som i första hand krävs inte är en moderniserad apparat utan en total mentalitetsförändring i hela det franska samhället; bland företagledningar, anställda och arbetsmarknadsorganisationer; bland politiska organisationer och samhällets administration och även hos konsumenter. Det krävs en typ av samverkan som idag slagits sönder i den extrema politiseringen av varje fråga. Det krävs en flexibilitet som är oförenlig med den franska byråkratins förlitan på den skrivna bestämmelsens skyddande makt. Trots den decentralisering som inletts, finns det fortfarande inte mycket utrymme för självständigt tänkande. En fransman har sagt om sina landsmän, att "vi älskar revolutioner men vi avskyr ändringar". I vilket annat land skulle det kunna inträffa, att t o m ungdomar ännu trettio år efter en myntreform lär sig att ange priser i den gamla myntenheten, och att denna fortfarande förekommer i tidningsrubriker, när en summa skall anges? Innan fransmannen lär sig att se förändringar som något naturligt och nödvändigt för varje framsteg, kommer fransk industri alltid att hamna i bakvatten. I denna mentalitetsförändring ingår något som är särskilt svårt för fransmän med deras extrema — och ofta beundransvärda — individualism, nämligen att underordna sig ett ofta mångtusenhövdad lagarbete med mål att som lag bli bättre än alla andra. I konkurrentländer har man lärt sig det. Fransmannen står i början.

5. Närmast som en kuriositet kan nämnas, att moderniseringen enligt re-

geringens klara uttalanden skall skapa sysselsättning, inte arbetslöshet. Fackföreningarna stöder sig på detta, när de motsätter sig varje försök att minska personalen. Om man håller fast vid detta blir modernisering meningslös. Kravet måste därför släppas under givna valutarelationer.

Det är mot denna bakgrund man skall bedöma möjligheterna att lösa sysselsättningsproblemen genom modernisering. Det är en orimlighet och även de mest förhoppningsfulla regeringsledamöterna måste inse detta. Antag att det skulle kräva så litet som en jämfört med konkurrenterna relativ förbättring av konkurrenskraften på 10 procentenheter i förhållande till omsättningen för att uppnå de angivna målen för en konkurrenskraftig industri. Antag vidare att man skulle kunna uppnå årliga genomsnittliga nettorationiseringsvinster, som ligger så mycket som en hel procentenhet över konkurrenternas, mätt i förhållande till kostnaderna. Det är en enorm siffra i förhållande till skickliga konkurrenter. Även under så gynnsamma omständigheter skulle det ta 10—20 år, innan man nått målet för konkurrenskraft. Den industri som då överlevt skulle visserligen vara mycket effektiv men ge långt mindre sysselsättning än dagens.

Det är en mycket enkel sanning, att den främsta anledningen till att den amerikanska resp den japanska industrin under så många tidigare år kunnat skapa så stora mängder nya jobb, samtidigt som den europeiska inte kunnat göra det, har varit att dollarn ända fram till 1982 liksom yenen varit undervärderade från konkurrenskraftssynpunkt, samtidigt som man haft stora och växande hemmamarknader. Amerikanerna har nu av kända skäl kunnat fortsätta skapa nya jobb inom den från utländsk konkurrens skyddade tjänstesektorn, men inom industrin går det inte. Det går helt enkelt inte någonstans

i världen för en industri att genom rationalisering överbrygga så stora gap som det nuvarande franska eller det amerikanska. Det räcker inte ens med de mest beundransvärda Chrysleroperationer i mångfaldig skala.

Därmed är ett första scenario givet. Om förutsättningarna inte ändras genom en radikal fransk devalvering, kommer arbetslösheten obevekligt att öka i Frankrike med alla dess dagliga följder i form av personliga tragedier, rasmotsättningar, ökad brottslighet, våldsamheter på arbetsmarknaden och politisk turbulens. Det kommer inte att hjälpa, att man eventuellt — men föga troligt — kan uppvisa en vacker utveckling för handels- och bytesbalansen.

För författaren är frågan inte om en sådan devalvering kommer utan när den kommer. Det är möjligt att den inträffat, när detta läses, dvs att Mitterrands regering till slut insett, att den satsat på en ekonomisk politik, som aldrig kan leda till ett positivt resultat. Mot detta talar dock den starkt utvecklade franska prestige känslan, som bl a medfört att man hälsat det som en stor seger, när man i förhandlingar inom Europagemenskapen lyckats pruta ned storleken på devalveringar av francen som krävts av tyskarna, de värsta konkurrenterna. Finansministern kom tillbaka till Paris som hjälte efter att ha slagit en spik i den franska sysselsättningens likkista. Det säkraste tipset synes därför vara, att nuvarande franska regering tvärs genom valkampen kommer att säga sig vara på rätt väg; att man nu kämpat sig genom problemen och att de positiva resultaten väntar just på andra sidan valet.

Det är däremot nästan uteslutet att tänka sig att en ny regering, efter den då säkra förlusten för socialisterna, inte skulle inleda med en rejäl devalvering. (Om en devalvering skall få positiv verkan på handelsbalans och sysselsättning måste den göras stor, medan reval-

veringar däremot bör göras löpande i små steg). Däremot är det osäkrare vad en ny regering gör efter en devalvering för att snabbast möjligt öka sysselsättningen. Den måste så tillvida fortsätta "la rigueur", att den upprätthåller ett nära komplett lönestopp, för att förhindra att devalveringsresultatet efter svenskt mönster snabbt äts upp, men däremot måste den satsa på en starkt expansiv politik för att så snabbt som möjligt öka sysselsättningen särskilt inom hemmainsustrin. Frankrike befinner sig genom sin starka ekonomiska "balans" jämfört med t ex Sverige i den ideala situationen för att lyckas med en sådan politik i anknytning till en rasering av det förlamande franska regleringssystemet. Vid en bedömning av möjligheten att lyckas bör observeras, att det väsentliga franska sysselsättningsproblemet inte är att öka exporten utan att skapa ny livskraft i den stora hemmamarknadsindustrin.

Problemet är dock inte att fastställa

vad som bör göras. Problemet är att få ett program accepterat av tillräckligt många i ett land, där varje liten detaljfråga kommit att politiseras. Efter de Gaulle har det saknats någon ledande gestalt i Frankrike med tillräcklig förmåga och auktoritet att nå fram med ett budskap genom det ekonomiska moraset. Problemet är på den punkten det samma som i Sverige.

Referenser

Den som inte vet mycket om fransk ekonomi rekommenderas att först läsa någon av de goda grundläggande läroböcker, som ger en bild av hittillsvarande utveckling och dagens situation. (T ex Marcel Baleste, *l'Économie Française*, 8 uppl 1984). Med denna grundval är det sedan lätt att följa de officiella studierna av fransk ekonomi i L.I.N.S.E.E:s löpande rapportserier "Economie et Statistique". Vid sidan därav finns ett flertal fristående institut med löpande analyser, t ex arbetsgivarnas (C. N.P.F.) eller konjunkturinstitutet I.P.E.C.O.D.E. eller O.F.C.E. Dessas och andra rapporter kommenteras i de stora dagstidningarna, där framförallt *Le Figaro* (genom den dagliga bilagan *La Vie Économique*) och *Le Monde* ger inträngande analyser. Läsaren får dock liksom i Sverige läsa med kritiskt sinne med tanke på den djupa politiseringen.